INDEX IN
ANDR.

ALCIATI
IVRISCONS.
MEDIOLA-
NENSIS
Commentaria, & Tractatus.

LVGDVNI,
1560.
CVM PRIVILEGIO.

TITVLORVM, LEGVM, §§. ac Capitum ab Andrea Alciato Iuriſconſulto clariſsimo explicatorum, Elenchus.

aaa ij L.Ser

§.Qui

Index in Commentaria

L.Tab

Index in Commentaria

L. Quo

FINIS.

Index rerum, & verborum locupletiss. in Andreæ Alciati Iurisconſ. Mediolanen. ad Ius Ciuile, ac Pontificium. Commentaria, & Tractatus.

LECTORI.

Commonefactum te interea velim t. tomum, p. partem, primum numerum, summum caput (&) obseruata. secundum, folium. a. primam faciem. b. secundam significare.

A

Actio

Actum

contrà

Auth

C

Clauf

Compen

Conse

Contr

Culp

E

F

Fiduc

Fines

For

G

Ger

Imper

Iuriſcon

L

Legatis

LEGVM ALIQVOT INTELLECTVS.

Ex Digesto veteri.

Ex Infortiato.

Ex ff. Nouo.

Ex Codice.

Finis Legum.

Legiti

Metum

Moram

N

O

Oblig

P

Pacto

Possessio

hhh Prog

Q

R

S

Scien

Sepul

T

Tenutæ

Index in Commentaria

Testim

Transact

V

par

Vſusfr

X

Y

Z

§. §. ALIQVOT INTELLECTVS.

Ex ff. veteri.

Ex Infortiato.

Ex ff. Nouo.

Ex Institutionibus.

Ex Authenticis.

FINIS INDICIS.

ERRATA SIC EMENDANDA.

Primus numerus, folium, a. primam faciem, b. secundam, secundus numerus, numerum summarum, tertius, lineam, s. sub dicto numero, significabit: prima lectura est corrupta, secunda, emendata.

Ex To. 1. Par. 1. & 2.

Fo.14.b.nu.2.li.2.	ponit.	poni.
Fo.22.a. nu.1. li.14.	l.ij.	l.j.
Fo.24.a. nu.24. li.30.	l. prima.	l. vnica.
Fo.25.a. nu.32. li.6.	l. vnica,	l. quinta,
Fo.55.b. nu.221. li.2.	quadam	qua
Fo.61.a. nu.13. li.10.	extrentis	extremis
Fo.62.b. nu.21. li.15.	Abb.	Alberic.

Ex To. 2. Par. 1. & 2.

Fo.16.b. nu.17. li.1.	qui	quin
Fol.92.b. linea 22.	sicut illa	sic, vt illa
Fo.120.b. nu.50. li.13.	ff. lib.	ff. tit.
Fo.167.a. nu.2. li.3.	dominium.	dominum.
Fo.170.b. nu.4. li.7.	fideicommisisti	fidei commisisse

Ex To. 3. Par. 1.

Fo.4.a. nu.9. li.7.	ideo	Deo
Ibidem.b. nu.17. lin.3.	omittant,	omittuntur.
Ibid. nu.19. li.1.	tabellio & tabellionatus ipse	Tabellio ipse
Ibid. nu.20. li.6.	viriare	vitiare
Fo.4.a. nu.21. li.15.	est propria	ex propria
Ibid. nu.26. li.5.	ipso exclusiuã	Ipso iure exclusiuã
Ibid. nu.27. li.2.	etiam cum respectu	etiam respectu
Ibid.b. nu.35. li.4.	iudicat	indicat
Fo.5.a. nu.40. li.8.	Iudices	indices
Fo.6.a nu.12. li.4.	cessant	cessante
Ibid.b. nu.27. li.2.	factiq;	facti, quæ
Fo.9.a.in additione 7.	in minore.	in minorem.
Ibid.b. nu.118. li.16.	contumaciam suam	contumaciã suã
Fo.10.a. nu.119. li.7.	expressæ causæ	expressio causæ
Ibid. nu.127. li.1.	nunciatio.	mutatio.
Ibid.b. nu.134. li 9.	imponuntur	imponunt
Fo.11.a.nu.136. li.32.	possessorio	possessori
Ibid.b. nu.8. li.2.	vitiatur	vitiat
Fo 12.a. nu.24. li.5.	Defendit	Defenditur
Ibid. nu.25. li.6.	inuiti	inuiti
Ibid.b. nu.5. li.5.	ciuiliarchion,	cimiliarchion,
Fo.13.a. nu.17. li.9.	impedire.	impediri.
Ibid. nu.18. li.11.	domini	dominum
Ibid.b. nu.23. li.2.	subiectis	subiectum
Ibid. eodem. li.9.	verbis:	vrbis:
Fo.14.a. nu.25. li.1.	negotium	negotiorum
Ibid. nu.26. li.8.	actum	agere
Ibid.b nu.37. li.4.	de	die
Fo 16.a. nu.50. li.11.	adebre	adeo vt
Ibid.b. nu.58. li 3.	admitterent,	admitterentur,
Ibid. nu.60. li.8.	pœna	pœnam
Fo.17.a. nu.63. li.1.	sperata	spreta
Fo.18.a. nu.7. li.14.	restitueretur.	restitueret.
Ibid.b. nu.18. li.8.	, an in	: at in
Ibidem. eodem. lin.12.	promitti,	permitti,
Ibidem. eodem. lin.15.	promittitur:	permittitur,
Fo.19.a. nu.3. li.5.	factũ	facto
Ibid.b. nu.7. li.5.	censisse,	cessisse,
Ibidem. nu.10. li.15.	conciperet,	conciperetur,
Fo.20.a. nu.9. li.16.	de vicino,	inde vicino,
Fo.21.a. nu.5. li.5.	ædificetur?	ædificet?
Ibid.b. nu.11. li.1.	est actis	ex actis
Ibidem. nu.13. li.2.	hic est	hic ex
Ibidem. eodem. lin.5.	quam quæ	quãq;
Fo.22.a. nu.11. li.5.	functus	functus
Ibid.b. nu.23. li.9.	præsuppositioni	præsumptioni
Ibidem. nu.26. li.5.	quisquam	quẽquam
Fo.24.a. nu.39. li.3.	etiam	etiam si
Ibidem. nu.44 li.2.	auctor	actor
Ibidem. eodem. li.5.	consequenter	consequetur
Ibidem. nu.45. li.2.	auctorem	actorem
Fo.25.a. nu.56. lin.5.	& in fide	et in fide
Ibidem. eodem. li.9.	impetratam	impetratæ
Fo.28.b. nu.50. li.4.	sed vt	sed &
Fo.29.b. nu 57. li.5.	ne fauorabilior	vt fauorabilior
Ibidem. nu.60. li.5.	nouit ingredi	voluit ingredi
Ibidem. nu.61. li 9.	licere vtatur	licet vtatur
Fo.30.a. nu.62. li.6.	ex iis quam	ex iis quæ
Fo.31.a. nu.11. li.10.	inco credæ	ideo credæ
Ibid.b. nu.14. li.6.	nec nemini	nec memini
Fo.34.a. nu.40. li.9.	videre, vt	possidere, &
Ibidem. nu.41. li.6.	sine alieno:	siue alieno:
Ibid.b. nu.42. li.5.	quid potius	quin potiùs
Ibidem. nu.46. li.4.	continentur	continenter
Fo.35.a. nu.55. li.4.	inuenire si	Inuenire se
Ibidem. nu.56. li.4.	possessionis	possidentis
Fo.36.a. nu.62. li.3.	admittendæ	amittendæ
Ibidem. nu.63. li.30.	naturalis perit.	naturalis perit.
Fo.38 b. nu.4. li.3.	referatur.	referuntur.
Fo.39.a. nu.8. li.6.	legitimã	legitimè
Ibidem. eodem. li.9.	homini fit	huiusmodi fit
Ibid.b. nu.3. li.4.	non est auctori	non est actori
Fo.40.a. nu.14. li.16.	ius in re	locin re
Ibid.b. nu.23. li.7.	interim	intenderim
Fo.41.a. nu.29. li 4.	sed reum,	sed reus,
Fo 41.b nu.46. li.2.	impugata,	impugnata,
Fo.44.b. nu.62. li.5.	procurationis	prouocationis
Ibid b. nu.64. li.15.	abiectum,	actum,
Fo.45.b. nu.66. li.14.	exactione	electione
Fo.45 b. nu.74. li.10.	& quæ	& quia
Fo.47.a. nu.77. li.5.	summariam,	summaria,
Ibidem. nu.1. li.6.	cõtractũ,	contractum,
Ibidem. nu.3. li.2	verisimilis	verisimilibus

Errata.

Fo.47.b. nu.12. li.14.	rei inuenta	res inuenta
Fo.49.a. nu.1. li.18.	inuenit.	inuenit.
Ibidem. nu.13. li.4.	promissuri est.	promissum est.
Fo.49.a. nu.4. li.8.	quæ est	quæ es
Fo.51.a. nu.1. li.1.	vel medlæ	vel merlæ
Fo.52.a. nu.5. li.13.	in militari	in militari
Ibid.b. nu.7. li.7.	& prodesse	ei prodesse
Fo.54.b. nu.9. li.7.	conductioni.	conductioni.
Fo.56.a. nu.15. li.13.	restituentis id veniat.	restituenda veniant.
Fo.62.a. nu.14. li.2.	quis lex	quâuis lex
Fo.64.b. nu.139. li.5.	Homo enim	Non enim
Fo.67.a. nu.170. li.5.	proinde	perinde
Fo.68.a. nu.181. li.2.	de facto nudo	de pacto nudo
Fo.40.a. nu.11. li.1.	ademptam	adeptam
Ibidem. nu.12. li.3.	huic dolo	sine dolo
Ibid.b. nu.15. li.2.	Hunc ea	Sine ea

Ex To. 3. Par. 2.

Fo.4.a. nu.25. lin.2.	qui à consensu	quàm à consensu
Ibid.b. nu.44. li.4.	natura imitari,	naturā imitari,
Ibidem. nu.46. li.5.	quia quis	qua quis
Fo.5.a. nu.50. li.1.	quæ alia	quàm alia
Ibidem. nu.4. li.5.	vidi.	indi.
Fo.6.a. nu.19. li.1.	Quomodo	Quoquomodo
Ibid.b. nu.34. li.1.	& rebus	vt rebus
Ibidem. nu.35. li.7.	curator dans	curator datus
Ibidem. nu.43. li.4.	in quē	in genere
Fo.10.a. nu.4. li.11.	Quid ergo?	Quid ergo?
Ibid.b. nu.18. li.2.	sufficiat	officiat
Ibidem. eodem. li.5.	quæ si sua	quam si sua
Ibidem. nu.20. li.5.	initaret	vitiaret
Fo.11.a. nu.25. li.7.	non post	non posse
Fo.12.a. nu.2. li.3.	proficitur,	perficitur.
Fo.15.a. nu.10. li.10.	reseruanda quæ reo	reseruanda reo
Ibidem. nu.13. li.3.	obueniat.	conueniat.
Ibid.b. nu.19. li.5.	initium essent	initij essent
Fo.15.a. nu.18. li.2.	certe tempus	certum tempus
Ibidem. nu.20. li.1.	promittitur,	perimitur,
Fo.16.a. nu.20. li.4	prohibuisset.	perhibuisset.
Fo.20.b. nu.47. li.4.	alteri posset	alteri prosit
Fo.23.b. nu.11. li.1.	non venia	non enim
Fo.29.b. nu.5. li.2.	vtrunq;	vt cunq;
Fo.30.b. nu.1. li.2.	vt fundum	vel fundum
Fo.40.a. nu.7. li.2.	temporalia sit.	temporalis sit,
Fo.43.a. nu.31. li.2.	quid si faciet,	quid facies,
Fo.110.a. nu.2. li.4.	præscripsi	præscripsisti
Ibidem. nu.7. li.7.	ex parte idem	ex parte quidem
Fo.134.a. nu.6. li.2.	arbitror	arbitrator
Fo.244.b. nu.9. li.2.	afferitur,	adferre,
Fo.274.b. nu.5. li.1.	ἀφαιρῶν	ἀφαιρεῖν
Fo.273.b. nu.3. li.4.	acceptare:	acceptare:
Fo.181.a. nu.1. li.2.	transire.	transfigere.
Fo.185.a. nu.3. li.3.	sibi fabsta	sibi subdita

Ex To. 4. Par. 1. & 2.

Fo.112.b. nu.45. li.5.	satisficari	satisficare
Fo.113.a. nu.1. li.2.	à capita,	à capite,
Ibid.b. nu.2. li.10.	dubitabiliter.	dubitabilem,
Fo.114.b. nu.3. li.1.	l. nec adiecit.	l. nec adiecit.
Ibidem. nu.4. li.4.	l. si tibi darem.	l. si tibi decem.
Fo.118.b. nu.29. li.2.	vel repudiationē,	vel per repudiationē,
Fo.119.b. nu.43. li.8.	Secundò facit	Secundò fallit,
Fo.121.a. nu.1. li.1.	quid indefinite	quòd indefinita
Fo.126.b. nu.28. li.19.	C. de fideius.	C. de fideicomis.
Fo.130.a. nu.45. li.19.	nil adderem.	nil ad rem.
Fo.130.b. nu.50. li.5.	rei vedimo	rei vendicatio
Fo.131.a. nu.53. li.5.	ad profectionem	ad perfectionem
Fo.158.a. nu.1. li.2.	spandices,	spadicer,
Ibid.b. nu.1. li.11.	desino,	designo,

Ex To. 5. Par. vnica.

Fo.3.a. nu.14. li.2.	defensio,	defensionem,
Ibidem. nu.1. li.6.	seruis istud	secundum istud
Fo.5.b. nu.1. li.3.	facta est.	factum est.
Fo.18.b. nu.18. li.36.	cum domo,	cum domino,
Fo.32.a. nu.19. li.50.	hoc non	hoc not.
Fo.33.a. nu.34. li.12.	de hæredibus.	de hæreticis.
Fo.38.b. nu.2. li.6.	l. non alter.	l. non aliter.
Fo.50.b. nu.30. li.28.	iudicit in	incidit in
Fo.51.a. nu.3. li.2.	ad curam	ad curiam
Fo.57.a. nu.32. li.50.	l. legis metus.	l. legis virtus.
Fo.62.a. nu.68. li.13.	de omnino	de omni
Fo.78.b. nu.10. li.6.	partibus,	paribus,
Fo.81.b. li.3.	quo iuris	quoq; iuris

Ex To. 6. Par. vnica.

Fo.59.b. capite xx. li.8.	sic &c.	sit &c.
Fo.61.a. cap. xxvij. li.4.	ἂν,	ἂν,
Fo.62.a. cap ij. li.5.	καὶ αὐτὸς	ἀὴρ vis
Fo.67.a. ca. xxvij. li.4.	dicta prætorū	edicta prætorū
Ibid.b. ca. xxvij. li.23.	arrogata.	abrogata.
Fo 81.a. linea 15.	accipiat	excipiat
Ibidem.b. li.48.	Cod. in fun.	Cod. de fund.
Fo 98.b. li 51.	legum modos	legum nodos
Fo.107.a. cap. vij. li.2.	ars Mediolanensis	arx Mediolanensis
Ibid.b. cap. x. li.4.	Sed & reus,	Sed & reatus,
Fo.179.a. li.4.	tantúsq; nominis	tantúsq; inde nominis
Fo 218.b. nu.1. li.11.	amicū, an	amicū dicenti, an
Fo.287.b. nu.51. li.2.	recepimus:	recedimus:
Fo.312.a. nu.8. li 2.	damus,	domus,
Fo.314.a. nu.23. li.2.	matrimonium	patrimonium

Errata cætera inter legendum, amice Lector, facilè emendabis: etiamsi superiora maiori ex parte ipse emendare poteris. Si quæ verò in rerum summis reperias, Index suo loco restituet.

REGESTVM.

aaa bbb ccc ddd eee fff ggg hhh iii. Omnes quaterniones.
kkk duernio.

LVGDVNI,
PETRVS FRADIN
EXCVDEBAT,
M. D. LX.

ANDR.

ALCIATI PATRITII, ET I.C. MEDIOLAN. IN

Digestorum titulos aliquot, pagina quarta enumeratos, Commentaria.

Tomi primi Pars prima, & secunda.

LVGDVNI,
1560.
CVM PRIVILEGIO.

PRIVILEGIVM REGIS.

HENRY *Par la grace de Dieu Roy de France, aux Preuost de Paris, Baillifz, & Senechaux de Lyon, Toulouze, Rouën, Tours, Orleans, Bloys, Berry, Bourbonnoys, Auuergne, Diion, Beaucaire, Poitou, Guyenne, Anion, & a tous noz autres Iusticiers, leurs lieutenantz generaux, & particuliers, & à chacun d'eulz salut. Noz bien-amez Balthazard, Henry, & Barthelemy de Gabiano freres marchantz à Lyon, nous ont humblement faict remonstrer, qu'à grandz fraiz, & labeurs ilz ont recouuert les minutes, ou copies de toutes les œuures qu'a faict, & escrit en Droict Ciuil & Canõ, feu maistre André Alciat, en son viuant Docteur tresrenommé, tant les Lectures, que Conseilz: & à icelles fait augmenter plus de la moitié, outre ce qui en à par cy deuant esté imprimé. Lesquelles œuures ilz feroient volontiers imprimer, & mettre en euidence, en noz Royaume, Pays, Terres, & Seigneuries, mais ilz doutent que aucuns marchantz Libraires, Imprimeurs, ou autres, se voulsissẽt ingerer de les imprimer, ou faire imprimer, qui seroit frustrer lesdictz exposans de leurs grandz labeur, vacations, fraiz, & despenses qu'il leur à conuenu, & conuiendrà pour-ce faire: En nous requerãt humblement, de leur pourueoir surce de noz grace, & remede conuenable.* POVRQVOY, *Nous ces choses considerees, mesmes le grand fruict, & proufit que pourront receuoir les gens estudiantz, et faisantz profession desdictz Droictz Ciuil, & Canon, en nosdictz Royaume & Pays. Inclinant liberalement à la suplication, & requeste que nous ont faict faire lesdictz de Gabiano freres, & à ce qu'ilz ne puissent estre frustrez du merite de leur labeur, et du recouurement de leursdictz fraiz, & despenses, et pour autres causes, et considerations à ce nous mouuãtz, A iceux de Gabiano freres, de nostre grace special, plaine puissance, & auctorité Royal, auons donné & ottroye, donnõs et ottroyons par ces presentes, priuilege, congé, licence & permission d'imprimer, ou faire imprimer, et mettre en vente toutes lesdictes œuures de maistre André Alciat, en Droict Ciuil, et Canon: tant les Lectures, que Conseilz, et iceux liures mettre, ou faire mettre, et exposer en vente, sans que durant le temps, et terme de dix ans prochainement venans, autres que celuy, ou ceux qui auront charge desdictz suppliantz se puissent aucunement entremettre d'imprimer*

mer

mer ou faire imprimer, vendre, & debiter lesdictes œuures, et liures. Et auons inhibé, et defendu, inhibons, et defendons tresexpressement à tous Libraires, Imprimeurs, et autres, d'imprimer, ou faire imprimer, apporter, debiter & vendre en nosdictz Royaume, & Pays, lesdictes œuures & liures, d'autre impression que celle que lesdictz de Gabiano auront faicte, ou faict faire, iusques au temps dessusdict, sur peine de confiscation des liures, & d'amende arbitraire pour chacun liure qu'ilz auroient imprimé, ou vendu, & des dommages, & interestz desdictz de Gabiano. SI VOUS MANDONS, *enioignons, & commettons à chacun de vous endroit soy, et si comme à luy appartiendra, que de noz presens priuilege, grace, ottroy & permission, et de tout le contenu en cesdictes presentes, vous faictes, souffrés et laissés lesdictz de Gabiano, leurs gens, seruiteurs, cõmiz, et deputez, iouïr et vser pleinement, et paisiblement, sans leur faire, mettre, ou donner aucun destourbier, ou empéchement. Le quel, si faict, mis, ou donné leur auoit esté, ou estoit, reparés, et remetes, ou faictes reparer, et remettre incontinent, et sans delay, au premier estat, et deu: Car tel est nostre plaisir: Nonobstant quelconquez ordonnances, restrictions mandementz, et defences à ce contraires. Donné à Paris le vingtquatriesme iour du moys de Ianuier. l'an de grace, Mil cinq cens cinquante huit. & de nostre regne le douzieme.*

Par le Roy maistre Iaques du Faur, maistre des requestes ordinaires de L'hostel present.

Fizes.

TOMI PRIMI PARTIS PRIMAE ET SECVNDAE TITVLORVM INDEX.

ANDREAE ALCIATI I.C. COMMENTARIORUM NUSQUAM ANTEHAC EXCUSORUM ELENCHUS.

EX DIGESTO VETERI.

De iustitia & iure.
Lex, Ex hoc iure.
De officio eius, cui mād.
Rubrica.
L. Quæcunque.
§. Qui mandatam.
De officio assessorum.
Rubrica. L. Diem functo.
De iurisdict. omn. iud.
Rubrica. L. j. & ij.
L. Imperium.
L. Si familia.
L. Cùm quædam.
Quod quisque iur. &c.
Rubrica. Lex j.
Si quis ius dicen.
L. Vnica. §. Is videtur.
§. Hoc iudicium.

EX INFORTIATO.

Soluto matrim.
Rubrica.
L. j. ij. §. Quod si.
§. Voluntatem.
De liber. & posthumis.
Rubrica. Lex j.
L. Si filius, eius, qui.
L. commodissime.
L. In suis.
L. Si filius hæres.
L. Gallus. cum suis §§. Lectio duplex.
De hæred. instituen.
L. Lucius. ij.
De vulgari, & pupill.
Rubrica. Lex j.
L. ij. §. Quisquis autem.
L. Verbis.
L. Si filius, qui patri.
L. Centurio.
L. In substitutione.
L. Vel singulis.
L. Cohæredi. cum suis §§.
L. Ex facto. L. Lucius.
De acquir. hæred.
Rubrica. L. Ventre.

De legatis j.
Rubrica. Lex j. ij. iij.
L. Si quis in fundi.
L. Serui elect. cum suis §§.
L. Stichum, qui meus.
L. Si ex toto.
L. Cùm filiosam.
L. Nemo potest.
L. Filiusfam. §. Diui.
De legat. ij.
Lex j. L. Cùm ita.
§. In fideicommisso.
L. Peto. §. Fratre.
L. Testator. §. Maritus.
De legat. iij.
L. Pater. §. Fundum.
L. Re coniuncti.
Ad legem Falcid.
Rubrica.
Lex j. L. In quartam.
Ad S. C. Trebell.
L. Hęredes mei. §. Cùm ita.
De bonorum possess.
Rubrica.
Lex j. L. Bona.
De bon. poss. contra tab.
L. j. §. Quidam filium.
L. Fin. §. Fin.

EX DIGESTO NOVO.

De operis nouo nuntiae.
Rubrica. L. j. & ij.
L. Non solum. §. Morte. Lectio duplex.
L. Qui viam.
L. Si priusquam.
De donat.
L. Post contractum.
De acquir. possess.
Rubrica.
L. j. cum suis. §. §.
L. Naturaliter.
§. Nihil commune.
L. Rem quæ nobis.
L. Si quis. §. Differentia.
L. Quod meo.
L. Interdum. §. Quod ex.
L. Cùm hæredes.
L. Locus. L. Si aliquid.

De vsucapio.
L. Si is, qui pro emptore.
Quæ in fraudem credit.
L. Pupillus.
De verbor. obligat.
Rubrica.
L. j. ij. & iij. cum reliquis in fin. vsque.
De appellat.
Rubrica.

EX CODICE IVSTINIANEO.

Qui admitti.
Rubrica. L. j. lj. iij. iiij. lx.
Quando non pet. partes.
L. Vnica.
De bonor. possess. secundum tab.
Rubrica. L. j. & lj.
De bonorum possess. contra tabul.
L. Posthumo.
Unde liberi.
Rubrica.
De success. edicto.
Rubrica.

EX DECRETALIBVS LIB. I.

De offic. & potest. deleg.
Cap. Ex parte. ij.
Cap. Gratum.

LIB. II.

De iudic.
Rubrica. Cap. j. ij.
Cap. At si clerici.
§. De adulteriis.
Cap. Dilecti filij.
Cap. Intelleximus.
De causa possess.
Cap. j.

LIB. III.

De rebus eccles. alienād.
Rubrica. Cap. j. & ij.

LIB. V.

De pœnit. & remiss.
Cap. Omnis vtriusque.
Lectio duplex.

Francisc. Alciatus Lectori S.

PRODEUNT nunc tandem (Amice lector) in publicam lucem universa clarissimi Alciati ad ius nostrum commentaria, toties à studiosis omnibus expetita, efflagitata. Ea autem (ut cernes) in sex duntaxat digesta fuère tomos, nec id quidem absque ratione factum videri potest, quòd hic senarius numerus (ut in arcanis philosophia proditum est) & labori, quo suis in operibus perfunguntur homines, maximè conveniat, & perfectionis moderationisque index dicatur certissimus. ut vel hinc coniicere liceret Alciatum in conscribendis hisce interpretationibus nulli necessario pepercisse labori, tanta quoque perfectione, eas absoluisse, quanta rebus in humanis esse potest. sic etiam temperasse ut nihil opportunum deesset, nihil superfluum redundaret. Edidit ipse dum vixit quatuor illos tomos typis Isingrinianis excusos, testatúsque est alia tunc habuisse edenda, sed quia nondum supremam manum acceperant idcirco in aliud distulisse tempus, nec dubium si fata vitam illius produxissent, quin quæ facturum se receperat, bona fide præstitisset. Sed quando ita superis visum est, ut præpropera morte præventus quod optabat, efficere nequiverit, nolui ego id committere, ut meum hac in re officium, à quoquam desyderaretur sic sedulò, & qua potui diligentia curavi, ut omnia ipsius monumenta legalia, quæ adhuc publicata non essent, colligerentur, & aliis iam ab ipso auctore emissis, tanquam posthuma adiungerentur hócque ut vides ordine disponerentur. In bonam ergo, humanissime Lector, partem accipe quod tibi offertur, eóque lætus fruere, & memoriam Alciati, qui te hisce bonis donavit donis, grato animo colito, & Vale.

PARD

PARDVLPHVS PRATEIVS IVRISPRVDENTIAE STVDIOSIS S.

ORDINIS memoriæ comitis virtutem exploratissimam habent, qui dispositione methodica fœlicissimos mentis conceptus, sensáve sua & scribunt, & eloquuntur. Pernouerunt & exercituum duces. Nam si ordine instructæ non sint acies, funduntur ab hoste vel minimo negotio. Καὶ στρατιὰ (ait Zenophon) ἔφη ἐγὼ ὦ γύναι ἄτακτος μὲν οὖσα ταραχωδέστατον, καὶ τοῖς μὲν πολεμίοις εὐχειρωτάτη, τοῖς δὲ φίλοις ἀκλεεστάτη ὁρᾶν, καὶ ἀχρηστοτάτη, ὄνος ὁμοῦ, ὁπλίτης, σκευοφόρος, ψιλὸς, ἱππεὺς, ἅμαξα. Norunt & architecti: si enim lapides, lateres, ligna, saxa, cæteráque adhibita artificum manu aptè non disponantur, collocentúrve, quod ædificatum, structúmve est, corruit, nulliq; vsui esse potest. Optimo itaque iure difficilia, grauiáque ordine explicanda, tractandáve censuit diuinus Homerus. Ordo fidem negotio, obscuris lucem adfert. Vnde nec immeritò lucidus Horatio dictus est cuius sententiā probat Iulius Paulus, de doli exceptione loquens. Rerum enim cumulum habere satis non est, nisi eæ in ordinem digestæ sint. Sed nec inuentionem absque dispositione valere, subsistere've posse existimauit Fabius. Quid? quod rerum naturā ipsam ordine stare ambigit nemo? Quo effectum est, vt cùm mihi eruditissima, ac acutissimo ingenio elaborata ANDREAE ALCIATI iuris interpretum coryphæi, atque omni disciplinarum genere instructissimi in ius ciuile, pontificiúmq; commentaria partim excusa, partim manu scripta, eiusdem quoque tractatus, & ἀναφορικῶς, ἅπαντα τὰ αὐτοῦ mihi recognoscenda, rerúmq; summis perstringenda concredidisset generosissimus, acerrimíq; vir ingenij HENRICVS DE GABIANO quæ antè confusaneè, ac dissolutim (eo enim, quo & scribebat, & profitebatur ordine, edebat A. Alciatus Iurisconsultus) circunferebantur, in ordinem vsu receptissimum, permultísque seculis probatissimum digessi, & adhibito iurisperitissimorum iudicio velut in artem redegi Tribuniani, & collegarum exemplo. Quo igitur ordine quinquaginta Pandectarum, ceu Digestorum (sic enim ius ex vetere collectum appellari iussit Iustinianus) libros, diuorúmque principum constitutiones disposuerunt illi, eodem & fidelissima Alciati nostri interpretamenta digerere, & æquum, & rationi consentaneum esse censui. Principalis etenim iure sequentia, accessionésque censeri debere existimarunt Iulius Paulus, & Martianus. Quo in genere quantam lucem subobscuris Iurisconsultorum veterum responsis, Imperatorum rescriptis, veteribúsque legibus, quantum adiumenti Iurisconsultis futuris adtulerit, perspicient ac sentient ij, qui diligentissimis oculis scripta sua perlustrabunt, & expendent. Inexplicita siquidem Galli Aquilij, Scæuolæ, Iuliani, Papiniani, Vlpiani & collegarum responsa, explicuit vsque adeò, eáque diligentia, vt vel meridiana (penè dixerim) luce lucidiora effecerit. Is multorum mores, multorum (vt de Vlysse scriptum

reliquit Homerus) vidit & vrbes, idque iuris docendi gratiâ. Plurimum itaque illi debent vniuersa rerum publicarum genera, quem laudibus in cœlum ferunt. Nam (vt ait Fabius) qui labores susceperit, mercedem rerum præclarè gestarum desiderat, gloriam. Ecquid in iure nostro intactum, aut inexplicitum reliquit Alciatus noster? Innumeros classicorum scriptorum, ac literarum humaniorum locos explicationi legum conducentes, leges ipsas legibus explicuit, ἀντινομίας, quæ cæteris indissolubiles visæ essent, diluit, pugnantia miro ingenij acumine conciliauit, singula excutiens, vsque adeò vt nihil desyderari posse videatur. Eruditissimis his commentariis virginem Astræam, musásque inuicem sese complecti, omne philosophiæ genus enucleari peruideas: id quod præstare vel minimo negotio potuit vir orbiculato doctrinarum concentu ornatissimus vtpote qui ἐγκυκλοπαιδείαν absoluerit. Quum verò qui fati munus obiuerint, eos laudibus ornandos existimauerit summæ vir prudentiæ Plato, & maximè eos, qui res præclaras viui gesserint legibúsque paruerint, hoc de Andrea Alciato nostro dicere ausim, Catonem grauitate, Q. Fabium Maximum cunctatorem consilio, rerum humanarum cognitione Thaletem Milesium, Iuris prudentiâ Q. Mutium Scæuolam, elocutione oratoria M. Ciceronem, diligenti disserendi ratione Stagiritem philosophum superauit, at certè æquauit. Quid plura? omnibus animi dotibus illustrabatur. Porrò pretium operæ facturus videbor, si instituti mei rationem aperiam. Principiò rem omnem rerum summis perstrinxi, sed ita vt pronuntiata, restrictionésq; eadem oratione eáque Laconica complexus sim: atque hæc singulis commentariis pretexui. Deinde quæ speciali nota digna visa sunt, asterisco specialiter obseruari placuit exemplo pretoris apud Vlpianum de iniuriis edisserentem, atque ita singula pronuntiata excerpsi, atque in indicem reieci, vt nihil eorum, quæ in quæstionem incidere, aut proponi Iurisconsulto futuro poterunt, desyderaretur. Preterea loca permulta inuersa, deprauata, prætermissáque fidei suæ ex Alciati nostri sententia, re consulta, restitui, Legum, ac Pontificiarum epistolarum capita perperã citata (quantum per otium licuit) reposui. Omnia autẽ (saltem quoquot recuperare potuit idem DE GABIANO) Alciati nostri diligentissimi scripta mirabili diligentia, fide, & solertia excudit PETRVS FRADINVS Typographus celebratissimus. Ad hæc varios Iurisconsultorum veterum locos Pandectarum Florentinarum editioni contuli: vtra autem lectio rectior sit, vestro omnium iudicio relinquo. Id autem potissimum in libris Dispunctorum & Prætermissorum obseruaui. Quæ verò in libello, Quinque pedum desyderabantur alibi ineptè à quibusdam interiecta suo loco his notulis [ ] restitui. Tametsi verò, quæ impolitiore phrasi, peruulgatóque interpretum stylo in postremum locum reiici institutum esset, perpetuus tamen Digestorum ordo, continuáque series elegantissimi dicendi generis rationem solam peruicit: ideóq; τὰ πρῶτα suo loco putà priore ex diui Iustiniani præscripto, atque Iurisperitissimorum iudicio præposui. Nam (vt ait Horatius)

Ordinis hæc virtus erit & venus, aut ego fallor,
Vt iam nunc dicat, iam nunc debentia dici.

τὰς δὲ quoque τάξεις τῶν νόμων τιθέναι oportere apud Platonem de legibus edisserentem scriptum scio. Quid enim pulchrius, quid (obsecro) vtilius

hom

homini, quam rerum ordo? Naturæ etenim dissentaneum esset priore loco explicanda posteriore edisserere, & in ὕστερον πρότερον (quod vitio verti solet) incidere, & velut prodigium aliquot edere. Postremò cum lubricus hominum sæpissimè fallatur oculus, & (vt ingenuè fatetur Imperator Iustinianus) in errores prolabi & facile, & humanum sit, postremam hanc Alciati nostri editionem recognoscens, errata quædam inter excudendum admissa deprehendi, quæ vel Lyncei oculatissimi aciem effugerent: emendationes indicibus subiunxi: ne in officio mihi deesse viderer. Alciati itaque nostri monimenta orbe peruasto celebratissima amplectamini (candidi Lectores) ea, inquam, suscipite, suspicite, ac obseruate, qui, vt admirabile suum erga vos studium testatissimum faceret, nec laboribus, nec sibi pepercisse nusquam visus est. Eiusdem scripta perlegite, expenditéque, vt quæ instar omnium iuris interpretum esse possunt. Vos igitur iterum, atque iterum adhortor, veluti Anaxagoras Metrodorum, vt non minus vtiles, quàm necessarios Alciati vestri commentarios, tractatúsve visendo doctrinarum genere, incredibili dicendi virtute, ac elegantia consperso diligentissimis perlustretis ocellis, ac memoriæ consacretis. Valete. Lugduni, Idibus Nouemb.

1559.

*

EIVSDEM P. PRATEII AVGVSTOBVCONIATIS IVRISCONSVLTI

ΕΠΙΓΡΑΜΜΑ.

Mercurium iuris cœlo demiſit ab alto
Altitonans nobis optimus ALCIATVM:
Doctiloquúmque virum præcelſa ad ſydera traxit,
Fulgeat, vt rectis candida ſtella viris.
ALCIATVS *Digeſta illuſtrat lumine claro:*
Perdocuit recto tramite iura Deûm.
Peruigili ſtudio, magno permulta labore
ALCIATVS *ſcripſit dexteriore manu.*
Vt prodeſſet cunctis, ſed nec diſtulit vnquam:
Vnde ferunt alcen ſtemmata clara viri.
Laudibus inſperſus meritis iam peruolat orbem:
Peruenit & ambos rumor aduſque polos.

Η ΑΡΕΤΗ ΤΩΝ ΠΟΝΩΝ ΚΡΙΤΙΚΗ.

ΑΥΡΗΛΙΟΥ ΑΛΒΟΥΤΙΟΥ ΤΕΤΡΑΣΤΙΧΟΝ.

Ἐς φάος ἂν προμόλοις ἐν ὁλογνάμπτοις λαβυρίνθοις
Ἐκ παύλου νομικῶν τῶν ἀδιακριτικῶν.
Εἰ δέ σε τοῦ Ἀλκιάτ' ἀναγάγῃ πόνος ἔμπαλος, ὄρφνην
Καὶ σκοτίας τρίψας ἥλιον εἰς φανερόν.

ΟΥΑΛΕΡΙΟΥ ΚΟΡΒΗΤΟΥ.

Δύσλυτα τῶν νομικῶν ὁ παλαιὸς ἔφηνε
Ἀλλὰ νέος τις κάτω λύσεν ὁ Ἀλκιάτος.